

Hvordan styrt informasjon kan påvirke pensjonsvalg

Pensjonsforum 19. april 2023

Svein Glomnes

Kommentar til: «A Nudge to Quit? The Effect of a Change in Pension Information on Annuitisation, Labour Supply and Retirement Choices Among Older Workers
[‘Who chooses annuities? An experimental investigation of the role of gender, framing, and defaults’]”

Johannes Hagen & Daniel Hallberg & Gabriella Sjögren, 2022

DNB

Undersøkelsen

- To eksogene endringer i kommunal tjenstepensjon i Sverige i 2008 og 2011
  - Fokus på innskuddspensjonsdelen med mulig pensjonsuttak fra fylte 55 år og automatisk start av pensjonsutbetaling fra 65 år, om ikke avtalt noe annet
  - Fokus på informasjonsskrivet om pensjonsvalg sendt ut 3 mnd. før fylte 65 år
- Valg mellom livsvarig utbetaling, eller utbetaling over en fast periode fra 5 til 20 år
  - Jo kortere utbetalingsperiode jo høyere årlig ytelse (nøytralt uttak)
- Reell valgfrihet for de berørte
  - Også tidligere et valg, men default: Livsvarig utbetaling og krevde en del innsats fra pensjonisten for å få endret dette
  - Fra 2008: Et femårig utbetalingsalternativ ble tydeliggjort på søknadsskjema
  - Fra 2011: Et tiårig utbetalingsalternativ erstattet det femårige utbetalingsalternativet på søknadsskjemaet
- Hver endring medførte rundt 30% økning i valg av opphørende pensjonsordning
  - 2008: Fra 26 til 54% (5-årig utbetaling – 15-25% i kontrollgruppen)
  - 2011: Fra 14 til 45% (10-årig utbetaling, uendret uttak for 5-årig utbetaling – 10-20% i kontrollgruppen)
- Tydelig effekt av å tydeliggjøre konkrete enkle valg for respondenten, som i stor grad følger «rådet»
- Referansegruppe fra annet pensjonsforetak

Beslutningspsykologi og valgarkitektur

Beslutninger tas av rasjonelle individer etter cost-nyttevurdering basert på full informasjon, eller?

Det finnes mange eksempler på at mennesker tar valg hvor kostnaden er større enn gevinsten

Mennesker misliker det å tape, mye, mye mer enn vi liker å vinne

Amos Tversky og Daniel Kahneman

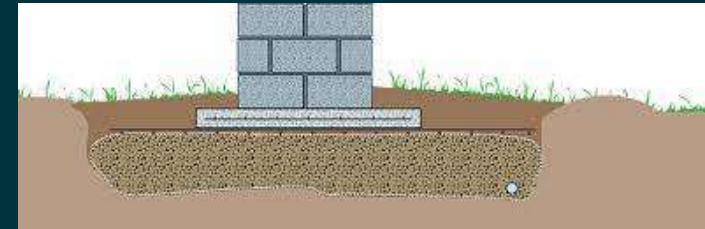
Valgarkitektur:

Tilrettelegging av informasjon for å bevist påvirke folks valg (nudging)

Viktig å vite hvordan folk faktisk tar sine beslutninger, i stedet for bare å anta....

Grunnlaget

- Del av offentlig tjenestepensjon (IP-del)
- Tilbake i tid: 2008 og 2011
- Referansegruppe fra annet tilsvarende pensjonsforetak/pensjonsordning

Overordnet konklusjon

- Responsen på valgene tyder å være drevet av en kombinasjon av sterke preferanser for mer penger nå, og en tendens til å velge fremtredende og enkle valg
- Overvekt av kvinner og personer med lavere utdanning som responderte positivt på fremhevet budskap
  - Fordi de ikke forstod bedre, eller fordi en av/begge gruppene ønsket høyere årlige utbetalinger i en periode?
  - Fordi uthevet informasjon ble oppfattet som det beste alternativet?

Tydelige effekter, men vanskelig å peke på entydig årsak

Avledede konsekvenser

- Høyere årlig pensjon gir mulighet til å fratre tidligere
  - Økt alternativkostnad ved å jobbe
  - Taper muligheten til mer fritid/bedre kjøpekraft nå, ved å velge lengre utbetalingsperiode
- Ikke overraskende at dette reduserer arbeidstilbudet
- Pensjonsforetakenes insentiver og faktisk valgarkitektur, er ikke nødvendigvis i samsvar med politiske ønsker

Læringspunkter

- Hvordan informasjons-/søknadsskjemaer utformes kan ha en vesentlig betydning for pensjonsvalg som gjøres, med ulike følgeefferter
  - Effekter på arbeidstilbudet opp til to år etter første påvirkning/endring
  - Kan utfordre politiske ønsker
- Mange ikke rasjonelle beslutningstakere, som lar seg påvirke av et tilsynelatende godt tilbud, Men kanskje viktigst:
- Vi vet jo ikke hvor lenge vi lever/er friske, så vi bør jo ta ut pensjonen vår raskest mulig, for ikke å risikere å tape noe (??)
- Noe å lære selv om annet pensjonssystem nå
- Hva bør vi lære av hvordan valgarkitekturen medfører at personer senere angreir sitt pensjonsvalg?

Overføringsverdi?

Viktige endringer i det norske pensjonssystemet

- Fra ytelsespensjon (DB) til innskuddspensjon (DC) (ca. 2003->)

- Pensjonsreformen (2011 ->)

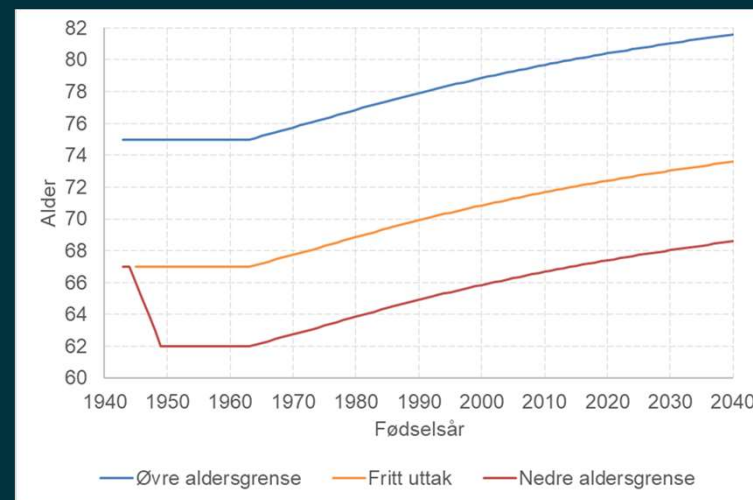
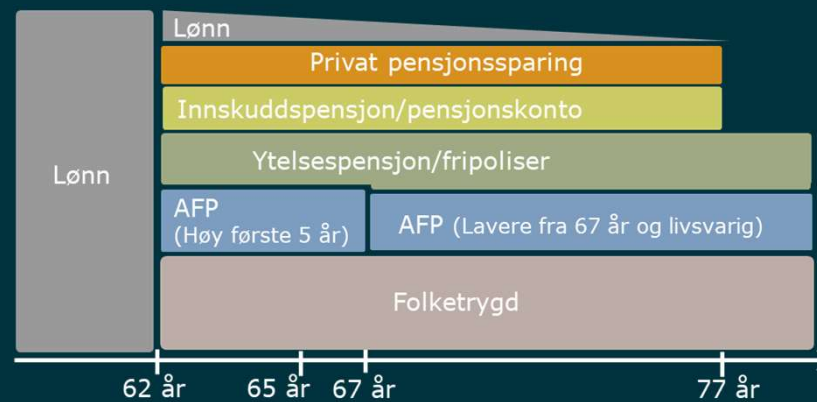
➢ Når bør/vil jeg ta ut pensjon?

- Pensjonsutvalgets forslag (2022)

➢ Når får jeg lov å ta ut pensjon?

➢ Når bør/vil jeg ta ut pensjon?

➢ Bør jeg satse på uførepensjon om jeg ikke orker å stå i jobb lenge nok?

VG 13.6.2014

Balansert rådgivning er vanskelig

Spesielt i starten, men står fortsatt slik på nettsider:

«**Den største forskjellen mellom ytelsespensjon og innskuddspensjon er at du med innskuddspensjon selv kan bestemme hvordan pensjonspengene dine skal investeres.** En annen stor forskjell er at innskuddspensjon vil arves av dine etterlatte dersom du dør.»

Blitt flinkere til å balansere bildet, men hva leser/forstår mottaker?

■ Med ytelsespensjon

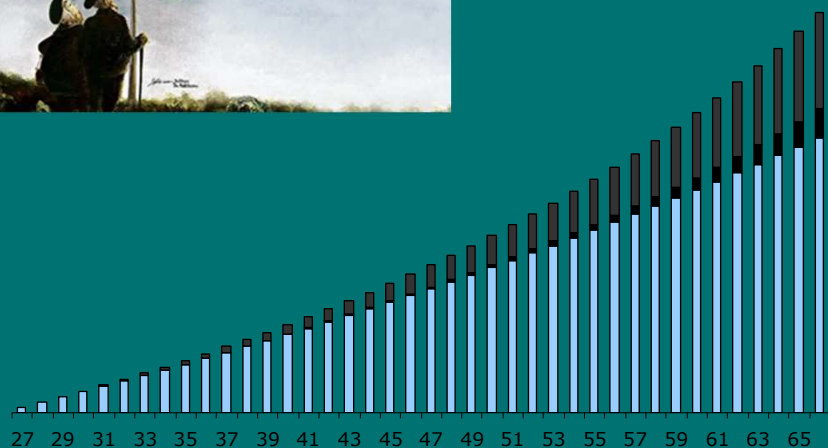
- bestemmer bedriften utbetalingstid, men normalt sett er den livsvarig
- kan du starte utbetalingen fra du er 62 år, men vær klar over at du da vil få lavere pensjon livet ut, enn om du venter med utbetaling til du er 67 år. Du kan også kombinere jobb og pensjon til du er 75 år
- Det kreves som regel 30-40 års opptjening for å få full pensjon
- En fordel med ytelsespensjon er at utbetalingen er livsvarig, på samme måte som folketrygden

■ Med innskuddspensjon

- kan du selv bestemme hvordan pensjonspengene dine skal investeres
- vil oppspart pensjon arves av dine etterlatte dersom du dør
- kan du starte utbetalingen fra du er 62 år. Hovedregelen er at den skal utbetales frem til du fyller 77 år, og i minimum 10 år
  - hvis du starter å ta den ut når du er 62 år, vil pensjonen utbetales over 15 år, og da gi et lavere beløp hvert år
  - etter at du har fylt 77 år, vil du da kun motta pensjon fra folketrygden

Pensjonsreformen i 2011

Alleårs-opptjening, pensjon fra pensjonsbeholdning og levealdersjustering

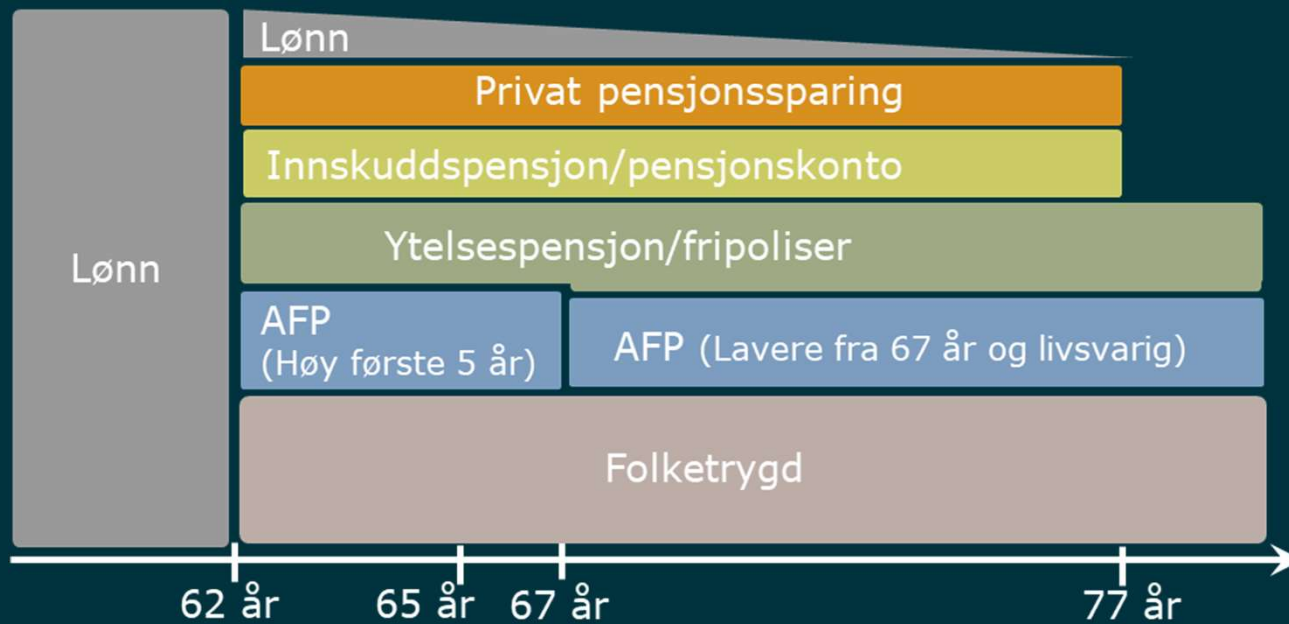

=
Årlig alderspensjon

Delingstall

Alder	Pensjonsbeholdning	Delingstall Årskull: 1963	Pensjon	Pensjon gml FT
62	3.002.052	19,76	151.926	
63	3.077.103	18,94	162.466	
64	3.152.154	18,13	173.864	
65	3.227.205	17,32	186.328	
66	3.302.260	16,50	200.137	
67	3.377.308	15,69	215.252	214.235
68	3.452.359	14,89	231.858	
69	3.527.411	14,09	250.349	
70	3.602.462	13,29	271.066	

Kommunikasjonsutfordringen

God og balansert informasjon, er og blir kritisk viktig

Det er et komplekst bilde den enkelte skal forholde seg til
- Og lettere blir det ikke med pensjonsutvalgets forslag

Mye henger på individuelle valg nå

- Egne valg med grunnlag i tilgjengelig informasjon, kalkulatorløsninger etc.
  - Ulik informasjon
  - Ulike forutsetninger
  - Ofte ikke hele bildet
- Hører hva andre gjør
- Bruker rådgiver/pensjonsspesialist

- Henvisningen til Kahneman, 2011 på side 5:
“Payout decisions, like many other human decisions, may be characterized by the so-called What You See Is All There Is (WYSIATI) bias — relying on knee-jerk reactions and available information — rather than deliberative thought”

- Lett å godta “enkle”/anbefalte valg innenfor et komplekst pensjonsområde
  - Men ikke sikkert noen tør å gi et tydelig valg, fordi det er så mange variabler
  - Hva er det som faktisk bestemmer det endelige pensjonsvalget da?

Et bærekraftig pensjonssystem

Stimulerer den enkelte til å stå lengst mulig i arbeid (arbeidslinjen)

Er forutsigbart og gjør det lett å ta informerte pensjonsvalg

Oppeves som rettferdig i og mellom generasjoner

Pensjonsleverandørene forvalter all oppspart pensjon på en trygg og ansvarlig måte

Oppsummering

- Etter mitt syn greie, men ikke spesielt overraskende funn som presenteres
- Valgarkitektur er et fag, som ikke alle er bevisst på
  - Bør prøve å gi tydelig, objektiv og balansert informasjon ved presentasjon av pensjonsvalg
- Må erkjenne at pensjon er et komplekst område for de fleste
  - Det komplekse/fullstendige må balanseres mot oversiktlige og enkle valg
  - Fordeler og ulemper ved ulike valg bør fremkomme tydelig nok
  - Dette bør vektlegges i det videre arbeidet relatert til pensjonsutvalgets rapport, og videre arbeid med pensjonslovene, og informasjonsaspektet spesielt

DNB